

kostimografije, Danica Dedijer zapiše tekst o dragocjenim savjetima i suradnji, Matko Sršen o njezinoj kostimografskoj strasti, Ivica Kunčević o vizualnoj kazališnoj sanjariji Ike Škomrlj. Jakov Sedlar piše o „svojoj teti“ Iki Škomrlj, jednome od „posljednjih Don Quijitea hrvatskoga glumišta“, Zlatko Vitez uspoređuje svoje poštovanje prema Ajki Škomrlj s poštovanjem Koste Spaića prema Ingj Kostinčer, posebno ističući njezinu suradnju s Histronima i s Dramskim kazalištem Gavelle te višekratnu redateljsku suradnju s ovom kostimografkinjom u režijama Krležinih tekstova, ali i glumačku, kad je redatelj i tad ravnatelj Gavelle Petar Veček angažirao ovu kostimografkinju u predstavi *Gospoda Glembajevi*, kad Vitez kao prvi takav Silberbrandt nije imao „svečeničku mantiju“ – nego frak s bijelim ovratnikom. Doris Kristić skicira životnu školu koju je prošla s Ajki Škomrlj i prijenos kolosalna kazališna znanja, ali i njezinu kontinuiranu borbu za dignitet kostimografske profesije u Hrvatskoj. Tonko Lonza piše o prvom susretu s Ikom Škomrlj 1953./1954., tad studenticom prve godine scenografije na Akademiji dramske umjetnosti iz perspektive studenta treće godine glume, dešifrirajući njezin nadimak šezdeset godina poslije kao kraticu za „Alkinoja junačkog kćerka“, tj. Nausikaja iz 6. pjevanja Homerove *Odiseje*. Svi su ti tekstovi, kao i tekst Vladimira Stojasavljevića o „velikoj čarobnici kazališnog čina“, Almiri Osmanović o talentu Ike Škomrlj i mjeri ukusa hrvatskoga kazališta, Elvire Ulip o „nesebičnu darivanju znanja i iskustva“, Mire Wolf o stalnoj razmjeni iskustava, ispreple-

teni dragocjenim fotografijama i ilustracijama koje potvrđuju zajedničko kazališno iskustvo.

Poglavlje *Popis radova*, značajno za hrvatsku teatrografiju, prostire se od 370. do 389. stranice; oprimjereno je fotografskim konkretizacijama, a vizualno započinje crtežom Ike Škomrlj iz njezine dječje „risanke“, kad se „talent za crtanje još nije nazirao“. Impresivan kazališni opus otvara se popisom kostimografija u dramskim, glazbenim i baletnim predstavama u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu od 1962. do 2010. godine, nastavlja se popisom kostimografskih radova u Zagrebačkom kazalištu mladih od 1961. do 1999., popisuju kostimografijin rad u nizu hrvatskih kazališta, na Dubrovačkim ljetnim igrama i na drugim festivalima te u inozemstvu, kao i ne tako velik ali značajan opus na televiziji i filmu.

U poglavlju *Nagrade i priznanja* navedene su dvadeset i dvije nagrade dodijeljene Iki Škomrlj od 1974. do 2007. godine. Veći sažetak na engleskom jeziku, u prijevodu Tihane Klepač, trebao bi i mogao biti poticaj za prijevod ove iznimno korisne i poticajne knjige na engleski jezik, čime bi hrvatsko kazalište i kostimografija postali znatno predočljiviji inozemnoj publici i stručnoj javnosti.

Argumentiran, stručan i studiozno napisan tekst, obilje izvrsnih fotografija i ilustracija koje čine veći dio knjige, profesionalan teatrološki i likovni angažman pripisuju se autorici monografije Martini Petranović, kostimografkinji Iki Škomrlj i urednici Ivani Bakal – koja knjigu započinje predgovornim tekstom *Beskompromisna*

duša Ike Škomrlj, spojem autobiografskoga, biografskoga, memoarskoga i umjetničkoga zapisa. Budući da je ova knjiga tiskana u vrijednom izdanju ULUPUH-a u samo 300 primjeraka, pretpostavljam da bi se ubrzo moglo i trebalo tiskati drugo izdanje. Preporučujem izdavaču, urednici i autorici da u tom izdanju numeriraju fotografije i naprave njihov posebni popis te da se osim navođenja datuma izvedbe navedu i glumci i izvođači koji nose kostime Ike Škomrlj. Tako bi ova više nego korisna knjiga i vrhunska monografija mogla postati prava enciklopedija hrvatske kostimografkinje. Dotad, ne sumnjam da će za njom stalno posezati studenti umjetničkih i drugih fakulteta, kazališni praktičari i teoretičari, umjetnici i znanstvenici, uživajući u kvalitetnu tekstu i vizualnu oprimjerenu jednoga od najistaknutijih hrvatskih opusa – kostimografskom opusu hrvatske kostimografkinje, kazališne umjetnice Ike Ajki Škomrlj. Velik udjel u knjizi ima i grafičko oblikovanje, koje potpisuje Kuna Zlatica i tiskara Printera. Realizaciju ove knjige omogućio je i potpomogao cijeli niz ustanova i pojedinaca, a knjiga ne bi bila moguća bez ogromna angažmana, sudioništva i umjetnosti kostimografkinje Ike Škomrlj. „Već sam se kao dijete zaljubila u teatar“, zapisane su riječi Ike Škomrlj na ovitku knjige. Mnogi će ih mladi čitatelji moći izgovoriti ulazeći u kazališni svijet upravo listajući, čitajući i gledajući ovu dragocjenu kazališnu i teatrološku knjigu.

Mario Kovač

BEZ ZAJEDNIČKOG NAZIVNIKA

Dubravko Mihanović

Bijelo

Žaba

Marjane, Marjane

Prolazi sve

Hrvatski centar ITI, Zagreb, ožujak 2014.

U teatrološkoj i dramskoj biblioteci Hrvatskog Centra ITI, Biblioteci Mansioni, objavljena je zbirka drama Dubravka Mihanovića koja u svom naslovu ima nazive četiriju drama čije tekstove i sadrži. Već samim činom odbijanja da svoj dosadašnji dramski opus svede pod zajednički naslov ili zajednički nazivnik, Mihanović kao da pokazuje da ne želi biti svrstan u određene stilске, estetske, svjetonazorske ili generacijske ladiće. I uistinu, ako ovu zbirku čitate neopterećeni potrebom da klasificirate njegov rad, komotno bi vam se moglo učiniti da ove drame nije napisao isti autor. Odmah da bude jasno, ovu tvrdnju ističem isključivo kao kompliment autoru jer osobno ne patim od potrebe da bilo kojeg dramskog pisca „prepoznam“ ili otkrijem ključ kojim on piše što je, čini se, težnja većine naših teatrologa i kritičara. Taj famozni „autorski štih“, kojim se onda rukovode i povodljiviji autori te stoga počinju pisati ono što se od

njih očekuje ili ono što im je donijelo izvorni uspjeh kod kritike ili publike, često se pretvara u maniru koja postaje sama sebi svrhom.

Naravno da Mihanovićeve drame imaju neke sličnosti, nisu one neke dijametralno suprotne tvorevine. Prva stvar koja se uočava „neknjiževni“ je način govora likova. Štoviše, u trima od četiriju ovdje tiskanih drama autor ima potrebu već u početnim didaskalijama naglasiti kako očekuje od glumaca koji će igrati te likove da govore „naglašeno neknjiževno“, kao da želi pobjeći od patosa kultiviranog scenskog govora koji je desetljećima terorizirao domaće glumce, ali i publiku, pa nerijetko možemo čuti zamjerke izvanstrukovnih gledatelja jer naši glumci u kazalištima i na filmu govore „neprirodno“ i „umjetno“ za razliku od glumaca iz šire regije. Sjećam se vlastitih početaka profesionalnog rada u kazalištu kada sam, zajedno s mnoštvom vršnjaka, upravo o tome vodio najžešće rasprave s profesorima na ADU-u koji su zastupali tvrde stare stavove i nazivali ih „Gavellinim školom“. Mojoj generaciji, kojoj pripada i Dubravko Mihanović (štoviše, klasičarske smo „šul kolege“), takav je način govora bio trn u oku i jedna od glavnih meta željenih promjena. Kako uz taj žudeći prirodni, neknjiževni govor idu i pripadajući likovi, nije ni čudo da su glavni protagonisti Mihanovićevih drama upravo ti, popularno zvani, „mali ljudi“. Njegovi su likovi soboslikari, frizeri, taksisti, tipični tinejdžeri, izbjeglice, umirovljenici u staračkom domu. Nema tu kraljeva, plemstva, jet seta, političara i moćnika. Njihove

brige i njihovi problemi naizgled su mali i svakodnevnici, nema tu širine jedne antičke tragedije ili erupcija nekontroliranih emocija. A opet, ima tu mnogo ljubavi za te likove, neke ljudske suosjećajnosti i topline. Nije stoga čudo da glumci vole igrati likove Mihanovićevih drama, da u njegovoj rečenici pronalaze prirodnost s kakvom se rijetko susreću u repertoarnim ponudama domaćih kazališta.

Ne želimo ulaziti u pojedinačno raščlanjivanje svake pojedine drame u ovoj zbirci jer bih vjerojatno o svakoj od njih dao neki svoj subjektivni sud, a sumnjam da bi to trebalo interesirati čitatelja. Zbirka je ovdje, pročitajte je i steknite vlastiti dojam. Poznavajući Dubravka kao sistematičnog i preciznog dramatičara, bilo mi je zanimljivo primijetiti da mu broj likova raste iz drame u dramu. Možda je to puka slučajnost, no nisam se mogao oteti dojmu da je autor to napravio svjesno. Nakon što je u drami *Bijelo* ovladao komunikacijom dvaju likova, soboslikara i njegova šegrt, već je u sljedećoj drami *Žaba* udvostručio taj broj na četiri lika smještena u frizerski salon na Badnjak. Zanimljivo je da je u uvodu obju drama naglasio da je neprekinuto vrijeme trajanja sat i pol te time uspješno ostvario jedinstvo vremena, prostora i radnje kao da su obje drame zadane kao jasno definirana i besprijekorno realizirana studentska vježba.

Nakon što je majstorski ovladao zadanom formom Mihanović u trećoj drami *Marjane, Marjane* dozvoljava sebi širenje iste na sedam likova, uključujući psa, te na četiri vremen-

ske dionice precizno definirane godišnjim dobima. Prostor marjanske šume tako možemo pratiti paralelno i s izmjenom odnosa i stanja likova drame. Akumulirajući sve pret hodno sakupljeno zanatsko znanje, Mihanović kao da ga primjenjuje u svojoj posljednjoj drami *Prolazi sve*, u kojoj opisuje životnu odiseju umirovljenice Franje Rožić preciznim kronološkim redom s više od trideset likova da bi, usprkos njezinu zanimljivom i bogatom životu, kulminaciju istoga pronašao u umirovljeničkom domu, mjestu koje inače u životu smatramo nekom vrstom groba za slonove, rezalištem brodova i posljednjim utočištem iz kojeg nema povratka.

Čitajući ovu zbirku drama kronološkim redom, vrlo jasno možemo uočiti i razvoj Dubravka Mihanovića kao dramskog pisca, pri čemu ne mislim na razvoj u kvalitativnom smislu jer su već i *Bijelo* i *Žaba* vrhunska dramska djela, već u onom kvantitativnom. Dubravko Mihanović rijedak je primjer pisca koji „radi na sebi“ i ne preskače stepenice vlastita razvoja i napretka, već strpljivo gradi svoj opus bez nasilnog ili isforsiranog zajedničkog nazivnika, puštajući da drama u njemu sazri, pa tek onda izađe na površinu, na papir. Možda je upravo u tome tajna njegove prividne slabe produktivnosti, tek četiri drame u nekih šesnaest ili sedamnaest godina profesionalnog rada, za razliku od mnoštva njegovih kolega i kolegica koji „štancaju“ dramu do dvije godišnje.

Pišući uvod ovoj zbirci drama, Matko Botić primjećuje da je jako teško predvidjeti sljedeći korak u karijeri

Dubravka Mihanovića kao dramskog pisca. Potpuno se slažem s Botićevim razmišljanjem, no siguran sam, kamo god Mihanović odluči krenuti dalje sa svojim dramskim pismom, da će taj korak biti unaprijed definiran, siguran i čvrst.

NOVE KNJIGE

www.hciti.hr